

KENT YONETİMİNDE BASKI GRUPLARININ ETKİNLİĞİ

ve 1580 Sayılı Belediye Kanunu'nun 26 ncı Maddesinin Düşündürdükleri

Doç. Zerrin Toprak Karaman

D.E.Ü. İ.İ.B.F Kamu Yönetimi Bölümü

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 26 ncı maddesi birden fazla kamu görevinin bir şahısta toplanamayacağı konusunu düzenlemektedir. İlgili madde, hangi hizmet ve sıfatların belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı ile birleşemeyeceğini sayarak göstermiştir. Örneğin milletvekili ile belediye başkanlığının aynı kişi tarafından yürütülememesi gibi belediye meclis üyeliği ve Başkanlık ile birleşmeyen başka hizmet ve sıfatlar da bulunmaktadır. Bu husus, kamu kurum ve kuruluşlarının Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerinin, belediye başkanı veya meclis üyeliğine adaylığını koyabilmek için "istifa etmek zorunluluğunda mı olduğu" sorusunu akla getirmektedir. 1580 sayılı Belediye kanunu'nda bu konuda özel olarak düzenlenmiş bir hüküm bulunmamaktadır.

1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'un 36 ncı maddesi, özel hüküm bulunmayan hallerde, 1961 tarih ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ile 22.04.1983 tarih ve 2820 sayılı Siyasi Partiler kanunu, 10.06.1983 tarih ve 2839 sayılı milletvekili Seçimi Kanunu ve bunların ek ve değişikliklerinin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerin uygulanacağını belirtmiştir. Konumuza ilişkin Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 18 inci maddesi, "Hakimler ve savcılar..... diğer kamu görevlileri görevlerinden ayrılma isteğinde bulunmadıkça adaylıklarını koymazlar ve aday gösterilemezler" şeklinde açıkça istifa gerekliliğini belirtmiştir.

"Diğer Kamu Görevlilerinin" kamu hizmeti ile ilişkisi de Anayasa'nın 128 inci maddesinde yer almıştır. Buna göre "Devletin, Kamu İktisadi Teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevler, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle yürütülür". Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve üst kuruluşlar ise; Ticaret Odası, Sanayi Odası, Ticaret Borsaları ve Birliği, Tabipler Odası, Eczacılar Odası, Ziraat Odası, Esnaf Odaları vb. bu kuruluşların birlikleridir.

Mevzuat, bir bütün olarak değerlendirildiğinde birden fazla kamu görevinin bir şahısta toplanması sonucunu doğurduğu için bu nitelikteki kuruluşların Yönetim Kurulu Başkan ve Üyelerinin gerek genel, gerekse yerel yönetim seçimlerine aday olarak katılabilmek ve organların görevlerine son vermemesi bakımından istifa etmek zorunda olduğu anlaşılmaktadır.

Bu hususun tartışılmak üzere politik arenaya aktarılmasının amacı yalnızca uygulamadaki hukuka aykırılık ile sınırlandırılmak doğru olmaz. Bir düzenleme hukuki olabilir ancak meşruiyeti tartışılabilir veya aksi de mümkündür. Söz konusu mevzuat düzenlemesi hukuki ve meşrudur. Neden meşrudur?

Yerel yönetimler; il belde ve köy halkının yerel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş, kanunda belirtilen görevleri yerine getiren karar organları seçimle gelen kamu tüzel kişisidir. Görevleri ekonomik, sosyo-kültürel, bayındırlık ve imar gibi çok çeşitlidir. Bu görevleri yerine getirirken halkın çıkarlarını korumak ve hayatı ucuzlatmak gibi genel ilkelerle bağımıdır.

Buna karşılık Anayasa'nın 135 inci maddesinde ve kuruluş kanunlarında da belirtildiği gibi, belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarının karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak,..... maksadı ile kurulan ve mesleki menfaatlerin ön planda bulunduğu ve bu nedenle de çıkar grupları olarak adlandırılan meslek kuruluşlarının çıkarları ile halkın çıkarları "görevlerinin niteliği" gereği her zaman uzlaşmayabilir.

Öte yandan, yerel yönetimler halk adına hareket ederken görevlerini, ister imara ilişkin isterse ekonomik boyutlu olsun duruma göre bir meslek grubunun çıkarlarına aykırı (belediye şirketleri gibi), sürdüreceklerdir.

Bu bağlamda, herhangi bir odanın yönetim kurulunda hatta başkanı olarak görev alan bir kişinin yerel yönetim birimlerinde de karar mekanizmalarında görev alarak ne kadar belde halkının menfaatlerini koruyabileceği sorgulanabilir. Kişinin olaya göre, "hangi kimliği" ön plana çıkacaktır. Aslında yasal karar alıcıların mevzuatla yasaklanmasa da herhangi bir menfaat veya baskı grubunda görev almaması gereklidir. Aksi takdirde, böyle bir görev ikiliği, herhangi bir taraftaki işlevselliği de azaltarak, görevin gerekleşiminin yerine getirilememesi sonucunu yaratabilecek bir özellik taşımaktadır.

Uygulamada bazı belediye başkanlarının Sanayi Odası Başkan Vekilliğini, belediye meclislerinde de çeşitli Oda Başkanlarının her iki görevi birlikte yürüttükleri, bu tercihlerini açıkça tanıtım kitapçıklarında yazdıkları ve çeşitli toplantılarda söyledikleri görülmektedir.

Bu "açıklık"(!), yerel siyasetin yerellikten ne kadar uzaklaştığını ve baskı gruplarının eline geçtiğini göstermesi ve halkın temsil yetkisini demokratikliği az veya çok etkilemesi bakımından ilginçtir. Uluslararası kabul edilen yerel yönetim ilkelerine de aykırı görülen bu "değişim" ve "yaygınlaşmanın" incelenerek toplumsal çıkarlar açısından Türkiye'nin gündemine alınması bir gerekliliktir. Bu durumdaki başkan ve meclis üyelerinin görevlerini kötüye kullanabilecekleri ve "aleniliği nedeniyle de" organların düşürülme yolunu açabilecekleri kanaatini taşımaktayım.